

Opnieuw: de werkwoordspelling in het VO en HBO

De laatste paar jaar is werkwoordspelling een hot item, er wordt veel onderzoek naar gedaan en er wordt veel over gepubliceerd (zie bijvoorbeeld de hieronder genoemde artikelen). Een bijzondere publicatie is Van de Gein (2010), waarin staat dat leerlingen in groep 8 van de basisschool de werkwoordspelling helemaal in de vingers hebben. In het vervolgonderwijs gaat het echter fout, er wordt in het voortgezet onderwijs te weinig aandacht besteed aan werkwoordspelling. Wij (docenten Nederlands) vroegen ons af of dit inderdaad zo is.

Volgens Van de Gein wordt nog geen 3% van de werkwoorden door leerlingen uit groep 8 fout gespeld. Zij stelt dat zelfs 77% van de teksten geheel foutloos is, terwijl dit bij slechts 40% van de eindexamenleerlingen havo en vwo het geval is. Van de Gein concludeert dat de werkwoordspellingsvaardigheid op het voortgezet onderwijs afneemt. Is deze conclusie gerechtvaardigd? En hoe gaat het na het vo?

We hebben in september/oktober 2011 in alle klassen op alle schooltypen van het vo (vmbo, havo en vwo) en bij de eerstejaars van de Nederlandse Hogeschool voor Toerisme en Verkeer in Breda dezelfde werkwoordtoets afgenomen, om te kijken hoeveel fouten de leerlingen maken. Het is een simpele toets, 20 zinnen met in iedere zin een werkwoord waar de eindletter(s) van weggelaten is/zijn. De leerlingen hoeven slechts d, t of dt in te vullen. We hebben niet gekeken naar werkstukken en andere door leerlingen geschreven materiaal. Juist vanwege de simpelheid en eenduidigheid hebben we een korte standaardtoets gemaakt; kijk onderaan dit artikel en probeer hem zelf eens te maken. Of neem hem af bij mensen uit uw omgeving en toets deze uitkomsten aan die van ons.

Onze populatie bestond uit leerlingen van vier Tilburgse scholen voor vo: Theresia Lyceum, Koning Willem II College, Jozef mavo en Odulphus Lyceum, en een hbo-instelling (de NHTV in Breda). In totaal hebben we 2.138 leerlingen en 131 studenten getoetst. De klassen 1, 2 en 3 hebben we niet uitgesplitst naar schooltype, omdat scholen dit ook niet altijd doen. Het Theresia Lyceum spreekt bijvoorbeeld van drie brugklasjaren.

De tabellen zijn als volgt opgebouwd: per klas staat om hoeveel leerlingen het gaat, wat het totaal aantal fouten is van deze leerlingen en wat het gemiddeld aantal fouten per leerling is.

Tabel 1: Totaal VO

	Leerlingen	fouten	gemiddeld
klas 1	579	4489	7.753022
klas 2	365	2444	6.69589
klas 3	350	2634	7.525714
4vmbo	79	560	7.088608
4havo	209	1296	6.200957
5havo	159	835	5.251572
4vwo	96	335	3.489583
5vwo	157	521	3.318471
6vwo	144	330	2.291667
	2138	13444	6.28812

Uit de tabel blijkt dat leerlingen beter gaan spellen naarmate ze langer op school zitten én dat vwo'ers beter spellen dan havisten die op hun beurt weer beter spellen dan de vmbo'ers. Deze conclusie is compleet tegengesteld aan die van Van de Gein (2010).

We vroegen ons af, hoe het met de werkwoordspellingvaardigheid op het hbo gesteld was. Vandaar dat we de toets ook bij de eerstejaars studenten van de Hogeschool voor Toerisme en Verkeer (NHTV) in Breda afgenomen hebben. Tabel 2 laat de uitkomsten daarvan zien.

Tabel 2: NHTV

	studenten	fouten	gemiddeld
jaar 1	131	700	5.343511

Als we het gemiddeld aantal fouten relateren aan dat van 5 havo, dan zien we een achteruitgang: van 5,25 naar 5,34. Het is de vraag in hoeverre deze terugval significant is, waarschijnlijk niet. Bovendien zijn er veel hbo-studenten met een mbo-diploma; een docent van de NHTV sprak over 'ongeveer de helft'. Het mbo hebben we niet getoetst, maar we denken dat mbo'ers slechtere spellers zijn dan havisten. Mbo'ers komen over het algemeen van het vmbo en het gemiddelde van de leerlingen op 4 vmbo is 7,09 – een heel stuk hoger dan het gemiddelde van de havo-leerlingen. Als we dit in overweging nemen, dan is het gemiddelde van de NHTV-eerstejaars helemaal zo slecht nog niet. De resultaten spreken de gemiddelden van het vo niet tegen.

Als we meer willen weten over de spellingvaardigheid van hbo-studenten, dan zal er meer onderzoek gedaan moeten worden naar mbo'ers en de onderzoekspopulatie hbo'ers moet groter. Uit het onderzoek dat wij gedaan hebben (zie ook ons artikel in *vakTaal* 23) blijkt dat leerlingen niet slechter gaan spellen in het voortgezet onderwijs, sterker nog: ze worden alleen maar beter. Het onderhoudswerk is niet het zwakke punt. Het lijkt erop dat Van de Gein (2010) haar onderzoek heeft gebaseerd op verkeerde data.

Tom Borsten
Bas Jongenelen

GEHANTEERDE LITERATUUR

Huub van den Bergh e.a., 'Spelling op verschillende niveaus: werkwoordspelling aan het einde van de basisschool en het einde van het voortgezet onderwijs', in: *Levende Talen* 2011, nummer 1, pp. 3-14.
Helge Bonset, 'Spelling in het onderwijs: hoe staat er ermee, en hoe kan het beter?', in: *Levende Talen* (2010), nummer 3, pp. 3-17.
Tom Borsten e.a., 'Achterstallig onderhoud? – Werkwoordspelling in de brugklas', in: *vakTaal* 23(2010), nr. 4, pp. 14-15.
Jannemieke van de Gein, 'Komd een kind van de basisschool', in: *Onze Taal* 79(2010), nr. 9, pp. 228-230.
NN, 'Dt-fouten zijn gewoon onvermijdelijk', in: *Klasse voor leraren*, nr. 180 (dec. 2007), pp. 11-15, <http://www.klasse.be/leraren/archief/13090>
Truus Schijf e.a., 'Spellingvaardigheid van brugklassers', in: *Levende Talen* 2010, nummer 2.
Mieke Zijlmans, 'Je kunt niet correct spellen als je twaalf bent', in: *Taalschrift* 15-10-'09, <http://taalschrift.org/reportage/005174.html>

Toets

Schrijf de gevraagde werkwoordsvorm helemaal op. Zet op de puntjes de juiste letter(s). Maak een keuze uit de volgende letters: d – dt – t

1. Ik kijk uit het raam en ik zie dat er niets is gebeur...
2. Wor... je broer piloot? Dat is leuk.
3. Weet je wel wat dat allemaal inhou...
4. Gisteren ben ik over de dijk naar huis gefiets...
5. De buurman verander... zijn moestuin in een tuin met mooie bloemen.

6. Kees ligt zo lang in de zon, dat hij helemaal verbran...
7. Als je weer geplaagd wordt, antwoord... je voortaan maar niet meer.
8. Mijn dochter is verkouden, ze snotter... nogal veel.
9. Hoe hou... je zo'n prachtige ruimte schoon?
10. Max overtuig... zijn leraar hem een hoger cijfer te geven.
11. Hij vindt dat hij zijn tijd goed bestee...
12. Ik heb gehoord dat jij naar school loop...
13. Heeft zijn vriendin een ander? Ik denk niet dat hij dat vermoee...
14. Tante Marianne verbaas... zich erover dat ik zo goed kan spellen.
15. Wij hebben geluidsoverlast, omdat de buurman zijn keuken verbouw...
16. De weg naar de binnenstad is vorig jaar flink verbree...
17. Kevin wil weten wanneer jij zijn brief beantwoor...
18. Die jongen heeft hele avonden aan zijn opdrachten gewerk...
19. De nicht van de knecht van de bakker zing... in een kerkkoor.
20. Bianca verhuis... binnenkort naar een andere stad.

Schrijfonderwijs: over feedback en wat daarop volgen moet

Correctieve feedback is pas werkelijk effectief wanneer ook de revisie voorzien wordt van feedback. En zelfs op de tweede revisie moet feedback komen, zij het volgens andere criteria. Pas dan – na uitgebreide, diepgaande feedback en herschrijven – is het leerproces bij het schrijven voldoende begeleid.

Het schrijven van een heldere en correcte tekst is bepaald geen sinecure – en al helemaal niet voor leerlingen van niet-Nederlandse afkomst. Op de osg Hugo de Groot, een 'zwarte' school in een achterstandswijk in Rotterdam-Zuid waar directie en docenten met veel enthousiasme werken aan hoogwaardig onderwijs, is veel aandacht voor schrijfonderwijs. Met het oog op de verscherpte exameneisen en de hoge eisen die maatschappij en vervolgoopleidingen stellen, wordt schrijfvaardigheid zelfs gefaseerd als vak ingevoerd.

Veel aandacht voor schrijfonderwijs betekent ook: veel vragen en problemen die om oplossingen vragen. Eén van de lastigste karweiën van docenten vormt hierbij het geven van feedback op schrijfproducten. Welke vorm van feedback is voor meertalige klassen het meest effectief? Hoe pak je als docent het reviseren aan? En hoe staat het met de leerlingen? Raken die niet te zeer gefrustreerd als hun schrijfproduct wemelt van de kleurtjes die de docent aanbracht teneinde hun probleemoplossend vermogen te stimuleren?

Dit artikel laat zien hoe op de osg Hugo de Groot een combinatie van verschillende feedbackvormen en veelvuldig reviseren een positieve invloed heeft op de kwaliteit van schrijfproducten. Linguïstische en communicatieve aspecten verbeteren, evenals de mate van complexiteit. Maar dat niet alleen: ook de motivatie van de leerlingen om tot een goed schrijfproduct te komen neemt toe.

Correctieve feedback

Correctieve feedback – het markeren

[blauw]interpunctie en hoofdletters [lila]woordgebruik [groen] woordvolgorde [grijs]zinsbouw [geel] spelling

Nederland weg uit Uruzgan!

Al vier jaar lang [lila:vechten] de Nederlandse militairen [lila:een oorlog] in de [blauw:afghaanse] provincie [blauw:u][geel:ruzgaan], terwijl ze er eigenlijk zitten om het land weer op de been te [blauw:helpen]

De Nederlanders hebben natuurlijk hun bijdrage geleverd aan [lila:de opbouw van het land], maar voor de [lila:opbouw van het land] zijn er wel erg veel Nederlandse slachtoffers gevallen.

Ik vind [grijs:wij hadden daar eigenlijk helemaal niet moeten zitten]. De officiële afspraak [geel:luide] dat we [groen:daar ons] twee jaar lang bezig zouden houden met de heropbouw. Lang werd er nog gediscussieerd

Afbeelding1: voorbeeld kleurenfeedback'

van fouten door een beoordelaar – is in het schrijfonderwijs één van de meest toegepaste feedbackvormen. Er zijn twee vormen van correctieve feedback mogelijk: direct en indirect. Bij de directe methode markeert de docent de fout en geeft daarbij meteen de juiste vorm aan. Indirecte feedback legt het denkwerk bij de leerling: de beoordelaar geeft alleen aan waar de fouten zitten. Vaak maakt hij daarbij gebruik van codes die soorten fouten aangeven, bijvoorbeeld het kleurensysteem (afb. 1). De leerling zoekt vervolgens zelf oplossingen. Er is ook nog onderscheid te maken tussen gefocuste en niet-gefocuste feedbackvormen. Bij gefocuste feedback wordt slechts één type fout gecorrigeerd; niet-gefocuste feedback is gericht op alle fouten.

De rol van reviseren

De docent geeft correctieve feedback op een schrijfproduct en de leerling reviseert zijn tekst: feedback en revisie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Uit heel wat onderzoek blijkt dat het onderbreken van het schrijfproces om de boel even kritisch door te nemen, een handeling is die goede schrijvers vaker verrichten dan minder goede schrijvers. Ook besteden betere schrijvers meer tijd aan het herschrijven van grote tekstgedeelten die invloed hebben op de betekenis van het grote geheel. Minder goede schrijvers daarentegen beperken zich vaak tot de revisie van oppervlakkige

kenmerken van een tekst (Braet, 2000, p.139).

Reviseren is niet alleen een vaardigheid die de schrijvende leerling goed van pas komt; ook docenten ondervinden er voordelen van. Revisies geven namelijk een vrij nauwkeurig beeld van het resultaat dat al het gesleutel aan een tekst heeft opgeleverd. De docent ziet hoe de schrijfproducten van zijn leerlingen tot stand komen en verder ontwikkeld worden. Leerling en docent hebben zo op twee gebieden profijt van reviseren: ze krijgen inzicht in het verloop van het schrijfproces en in de invloed van herschrijven op het uiteindelijke schrijfproduct.

Onderzoek naar de effectiviteit van correctieve feedback

De laatste decennia is er veel onderzoek gewijd aan de vraag in hoeverre correctieve feedback effectief is. De uitkomsten van deze onderzoeken lopen behoorlijk uiteen.

In 1996 concludeert Truscott dat correctieve feedback niet alleen zinloos is, maar zelfs schadelijk. Correctieve feedback gaat volgens hem voorbij aan belangrijke inzichten met betrekking tot tweedetaalverwerving. Correctieve feedback op grammaticale fouten bijvoorbeeld, is volgens Truscott volstrekt zinloos omdat de onderliggende principes deel uitmaken van een complex regelsysteem. Ook zou het schadelijk zijn voor het taalverwervingsproces, omdat